

Zahvaljujemo se gospođi Emily Vargas-Barón, direktorici Instituta za rekonstrukciju i međunarodnu bezbjednost kroz obrazovanje (RISE Institut), koja nam je pomogla pri izradi programa integriranih centara ranog dječijeg rasta i razvoja u Bosni i Hercegovini.

Posebno smo zahvalni gospođi Elviri Sánchez-Igual menadžerici za komunikaciju iz Svjetskog udruženja edukatora za rano djetinjstvo (AMEI-WAECE), koja je odobrila prevod ovog materijala iz projekta "Učimo živjeti zajedno u miru, od ranog djetinjstva" i njegovo korištenje u integriranim centrima ranog dječijeg rasta i razvoja za roditelje i djecu u BiH.

Prevod i štampu materijala omogućio UNICEF

MATERIJAL ZA NASTAVNIKE: AKTIVNOSTI SA DJECOM

Svjetsko udruženje vaspitača u ranom djetinjstvu (AMEI-WAECE)

Kaže se da je ljubav osjećaj koji usmjerava duh prema objektu sviđanja, prirodna težnja ka nekom predmetu ili osobi. Ona takođe za neke ljude podrazumijeva predmet posebne privrženosti. Iz ovoga možemo zaključiti da je ljubav poštovanje ili privrženost prema ljudima ili stvarima.

Ljubav se nalazi u temelju svih ljudskih odnosa koji se zasnivaju na naklonosti i privlačnosti. Iz tog razloga, ona praktično prožima sva pozitivna ljudska osjećanja. Ljubav se odražava u čovjekovom radu, igri i pomoći koju pruža drugim ljudima. Kako bi se kod ljudi formirala višestrana ličnost, neophodno je naučiti ih od malih nogu kako da vole.

Kako bismo voljeli, neophodno je da razumijemo druge. Zato su razumijevanje i ljubav tijesno povezani. Čovjek može da voli kada razumije, a nedostatak razumijevanja je gotovo uvijek izraz nesposobnosti za ljubav.

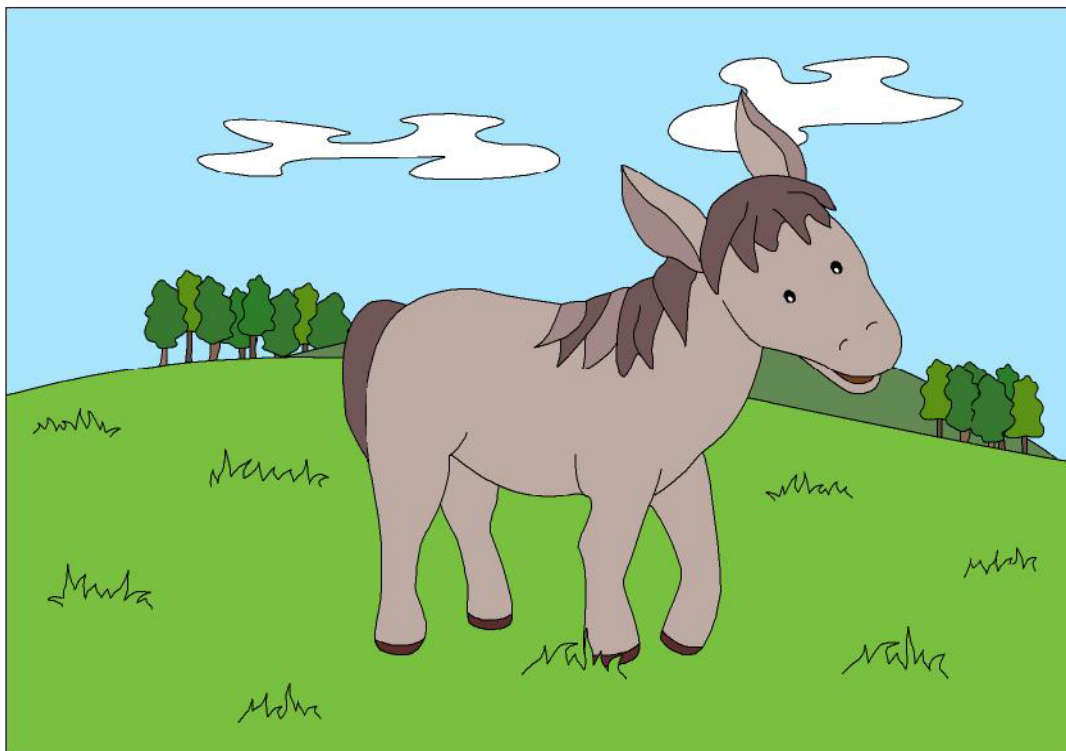
Djeca od malih nogu vole one koji o njima brinu i zadovoljavaju njihove potrebe, u najranijim godinama života to su obično roditelji. Malo, pomalo dijete uči kako da voli druge stvari: svoje prijatelje, svoje igračke, prirodu, sredinu u kojoj se razvija, što više nije direktno povezano sa ličnom satisfakcijom nego sa učenjem ljubavi. Upravo u tom trenutku vaspitni proces dobija veliku vrijednost.

Djeca ne uče da vole po komandi, niti mogu da vole samo zato što su to učila u vrtiću. Zbog toga se u vrtiću ljubav kod djeteta formira i razvija uz pomoć različitih aktivnosti koje u svojoj suštini podrazumijevaju osjećaj ljubavi: kada dijete zalijeva biljku čini to sa ljubavlju, u toj radnji razvija se ljubav djeteta prema prirodi. Kada se igra i u igri dijeli zajedničke trenutke sa drugim djetetom, razvija se ljubav prema drugima.

Stoga je najefikasniji način da se kod djece razvije osjećaj ljubavi (koji se kod ljudi najprije iskazuje prema roditeljima i ostalim rođacima, zatim prema drugoj djeci, vaspitači(ca)ma, pa ljudima koji ih okružuju, prema zajednici u kojoj žive, prema društvu i konačno prema čovječanstvu u cjelini) kroz mnoge i raznovrsne aktivnosti koje u sebi implicitno sadrže osjećanja ljubavi, privrženosti i razumijevanja.

U temelju miroljubive kulture mora da postoji velika ljubav i razumijevanje prema drugima. Zato je za omogućavanje ovakvog miroljubivog društva u kom se sukobi rješavaju putem dijaloga i razumijevanja prijeko potrebno od malih nogu kod djece razvijati veliku ljubav i neograničeno razumijevanje prema drugima.

Aktivnost br. 1 "Platero i ja"

Kratak pregled aktivnosti:

Čitanje odlomka iz priče "Platero i ja". U prvom dijelu, vaspitač(ica) podstiče djecu da analiziraju sadržaj, u ovom slučaju ljubav prema životinji. U drugom dijelu, vaspitač(ica) čita priču. U trećem dijelu, prelazi na analizu pročitanoa i na kraju djeca crtaju magarca Platera.

Cilj:

- Uvesti pojam ljubavi prema životinjama.
- Ponuditi djeci iskustvo uživanja u lijepom literarnom radu.

Procedure:

- Čitanje teksta
- Razgovor
- Analiza
- Praktične radnje

Potrebni materijal:

Tekst iz knjige "Platero i ja" Juana Ramona Jimeneza, materijali za likovno izražavanje: tempere, slikarske četkice, drvene bojice, papiri za crtanje itd.

Razvoj aktivnosti: Prvi dio

Vaspitač(ica) zajedno sa djecom uvodi temu uz pomoć unaprijed pripremljenih pitanja:

Da li imate kućne ljubimce kod kuće?

Da li volite svoje ljubimce?

Zašto ih volite?

Možete li mi reći šta je ljubav?

Šta se sve može voljeti?

Da li je dobro voljeti druge?

Vaspitačica može postaviti ova ili slična pitanja kako bi djecu usmjerila više prema cilju aktivnosti, a to je ljubav, nego na same detalje priče.

Nakon toga, vaspitač(ica) prelazi na samu priču.

Drugi dio

Čitanje priče "Platero i ja"

Platero je malen i sav gladak i mekan, tako gladak da bi čovjek rekao da je sav od pamuka, kao da nema kosti. Samo su dva tamno crna oka kao dvije crne kristalne bube, na njemu odavala utisak čvrstoće.

Pustim ga da slobodno trči i on odlazi na livadu, njuška svojom toplom njuškicom i ovlaš dodiruje ružičasto, svijetlo-plavo i žuto cvijeće... Kada ga nježno pozovem po imenu, on veselo kasom dotrči do mene pa mi se učini kao da se smije, savršeno ritmičnim topotom...

Jede sve što mu dam. Naročito voli mandarine, bijelo grožđe i zrele grimizne smokve iz kojih kao da se cijedi med...

On je nježan i sladak baš kao dječak ili djevojčica...; ali snažan kao stijena. Kada ga nedjeljom jašem uskim i zabačenim ulicama grada, ljudi obučeni u čistu odjeću zastaju da bi ga bolje vidjeli:

- On je od čelika...

On je od čelika. Čelika i mjesečevog srebra.

Svjetsko udruženje vaspitača u ranom djetinjstvu (AMEI-WAECE)

Treći dio

Nakon što je pročitana priča, vaspitač(ica) će sa djecom povesti razgovor u kojem će naglasiti sljedeće ideje kao ključne:

- Ljubav koja je dočarana u opisnim dijelovima priče.
- Ljepota pročitanoog teksta.
- Obe Platerove osobine: nježnost i snagu.
- Kako zbog ljubavi čovjek doživljava stvari na poseban način.
- Ljubav prema Plateru, magarcu, i prema drugim životinjama.

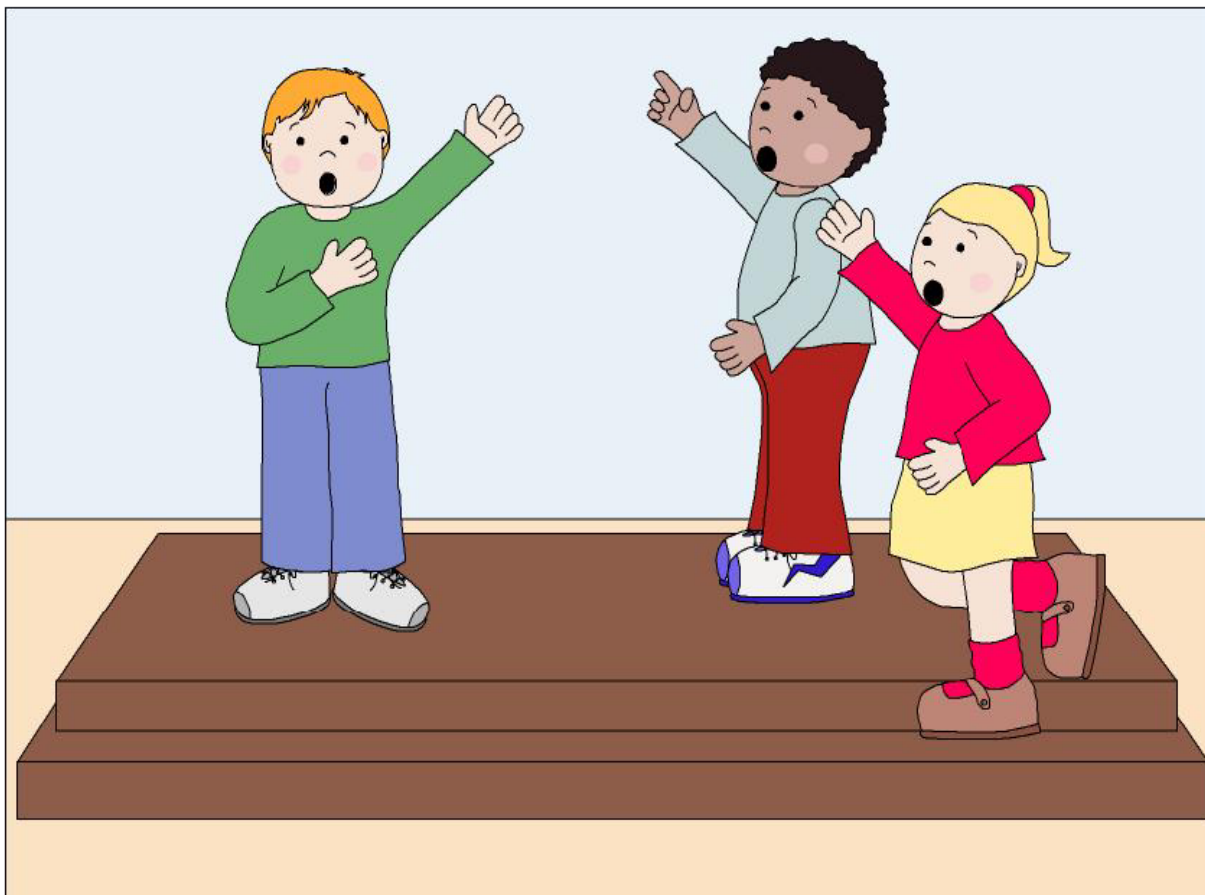
Četvrti dio

Djeca po svojoj volji i u skladu sa svojom kreativnom maštom crtaju razne scene u kojima se pojavljuje magarac Platero.

Od ovih crteža, vaspitač(ica) može napraviti album koji će se zvati "Platero i ja".

PROCJENA PO KRITERIJUMIMA			
Opservirano ponašanje	Da	Ne	Napomene
Na početku aktivnosti imali su predstavu o ljubavi prema životinjama.			
Znali su uraditi osnovnu analizu književne ljepote priče.			
Pokazali su zanimanje za izgled glavnog lika iz priče.			
Davali su pozitivne komentare o ljubavi prema životinjama.			
Obogatili su svoju predstavu o osjećanju ljubavi prema životinjama.			

Aktivnost br. 2 "Ljubav u stihovima"

Kratak pregled aktivnosti:

Djeca uče kratke pjesmice u kojima se pominje ljubav u raznim pojavnim oblicima.

Ciljevi:

- Učvrstiti kod djece osjećanje ljubavi uz pomoć usmenog izražavanja.

Procedure:

- Recitacije
- Razgovor

Potrebni materijal:

Svjetsko udruženje vaspitača u ranom djetinjstvu (AMEI-WAECE)

Tekst pjesmica, kasetofon.

Razvoj aktivnosti: Prvi dio

Nakon što objasni temu aktivnosti, vaspitač(ica) predlaže djeci da nauče napamet nekoliko pjesmica koje će recitovati u svečanim prilikama i priredbama u vrtiću.

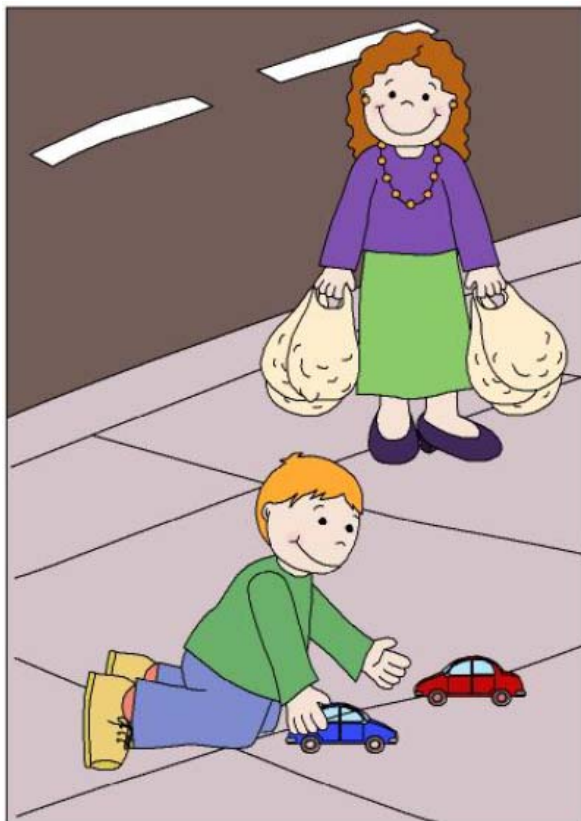
Vaspitačica je prije toga odabrala nekoliko pjesmica.

Drugi dio

Na priredbi u vrtiću, djeca će recitovati prethodno naučene pjesmice i, ako ih neko upita, moći će da objasne o čemu se radi u pjesmici.

PROCJENA PO KRITERIJUMIMA			
Opservirano ponašanje	Da	Ne	Napomene
Naučili su pjesmice bez poteškoća.			
Mogli su da analiziraju osnovni sadržaj pjesmica koje su recitovali.			
Shvatili su da postoje različite vrste ljubavi.			
Mogu objasniti sadržaj pjesmica.			
Obogatili su svoje poimanje ljubavi.			

Aktivnost br. 3 "Gdje je ljubav?"

Kratak pregled aktivnosti:

Ovo je poučna igra u kojoj djeca treba da odaberu određene kartice, zavisno od toga šta je prikazano na karticama i na osnovu kojih kasnije treba da naprave priču.

Cilj:

- Da djeca prepoznaju izraze ljubavi.
- Da se kod djece formiraju iskustva i doživljaji koji se povezuju sa ljubavlju.

Procedure:

- Igra
- Posmatranje
- Razgovor

Potrebni materijal:

Vaspitač(ica) može izraditi špil kartica (sličica) – jedan dio kartica prikazuje situacije koje opisuju međuljudske odnose, drugi dio kartica prikazuje izraze ljubavi, a treći dio kartica prikazuje ravnodušnost.

Kartica br. 1:

Prikazuje ranjeno štene i malo dijete koje mu pomaže zaliječiti nogu.

Kartica br. 2:

Prikazuje isto ranjeno štene i dijete koje prolazi pored i ne obraća pažnju na njega.

Kartica br. 3:

Majka koja se vraća iz prodavnice i nosi gomilu kesa i dijete koje se igra pored nje.

Kartica br. 4:

Majka se vraća iz prodavnice i nosi gomilu kesa, a dijete joj pomaže i nosi nekoliko kesa.

Vaspitač(ica) može napraviti kartice koje prikazuju različite situacije poput gore navedenih. Takođe može napraviti serijske sličice koje opisuju slijed neke radnje, kao npr.:

- Majka koja dolazi sa kesama u rukama.
- Dijete se igra, majka je u pozadini.
- Dijete se prestaje igrati i pita majku da joj pomogne nositi kese.
- Dijete i majka idu kući i zajedno nose kese.

Razvoj aktivnosti: Prvi dio

Vaspitač(ica) djeci daje uputstva da uzmu iz kutije koverat u kome se nalaze dvije kartice (jedna kartica opisuje određenu radnju, a druga njoj suprotnu radnju). Kada dijete izvuče karticu, treba da objasni šta je prikazano na kartici, da kaže šta bi ono napravilo u toj situaciji i da uporedi dvije kartice. Nakon toga, vaspitač(ica) će ga/je zamoliti da napravi priču o situaciji koja je prikazana na karticama. Vaspitač(ica) će pomoći djeci kojima bude potrebna pomoć.

Vaspitač(ica) će objasniti pravila igre:

Pobjeđuju ona djeca koja dobro opišu situacije prikazane na karticama i na osnovu njih naprave dobru priču.

Drugi dio

Djeca slušaju snimke situacija koje su obrađivali u prvom dijelu. Nakon toga, izvlače sopstvene zaključke o važnosti ljubavi prema drugima.

Na kraju aktivnosti, vaspitač(ica) će istaći važnost osjećanja ljubavi u međuljudskim odnosima, koje omogućuje ljudima da mirno žive i da imaju mnogo prijatelja.

PROCJENA PO KRITERIJUMIMA			
Opservirano ponašanje	Da	Ne	Napomene
Ispravno su uporedili kartice.			
Smislili su kreativne priče na osnovu kartica.			
U svojim pričama istakli su vrijednost i važnost osjećanja ljubavi.			

Aktivnost br. 4 "Mačka i ptičica"

Svjetsko udruženje vaspitača u ranom djetinjstvu (AMEI-WAECE)

Kratak pregled aktivnosti:

Sastoji se od priče sa naravoučenijem. Na osnovu priče djeca kasnije formiraju sopstveno mišljenje o sadržaju. Na kraju aktivnosti, djeca uče ples koji predstavlja priču.

Cilj:

- Pokazati da neprijatelji mogu osjećati ljubav jedni prema drugima.
- Proširiti poimanje osjećanja ljubavi.

Procedure:

- Razgovor
- Pripovijedanje
- Ples

Potrebni materijal:

Slike na kojima su prikazane scene iz priče, muzički instrumenti za plesni dio aktivnosti.

Razvoj aktivnosti: Prvi dio

U ovom prvom dijelu, vaspitač(ica) će sa djecom razgovarati o tome kako neprijatelji ne moraju nužno da se mrze, nego mogu da budu srdačni jedni prema drugima.

Vaspitač(ica) će pokrenuti dinamičnu diskusiju u kojoj mora:

- nastojati djeci da objasni da mogu osjećati ljubav čak i prema onima koji im nisu prijatelji od početka.
- objasniti da je moguće voljeti naše neprijatelje ukoliko ih uspijemo razumjeti.

Nakon toga, vaspitač(ica) počinje pričati priču.

Drugi dio

Pripovijedanje priče "*Mačka i ptičica*"

Velika mačka i mala ptica nisu mogli biti prijatelji. Mačka je bila debela i troma. Ptičica od sedam boja kao da je imala malu muzičku kutiju u svom grlu i po cijeli dan je pjevala i skakutala u svom kavezu.

Pjevala je ovako:

Došla sam da kažem ovo
I da obratim pažnju
Velika mačka je toliko troma
Da ne može da uhvati čak ni miša

Jednog dana ptičica napusti kavez – i ona je željela da bude slobodna – i velika mačka odluči da joj se osveti za sve šale. Ali kad je krenula prema njoj, ptičica od sedam boja otvori svoju muzičku kutijicu i zapjeva:

Došla sam da kažem ovo
I da obratim pažnju
Velika mačka je toliko dobra
Da ne želi da ubije čak ni miša.

Dirnuta, velika mačka zagrlji ptičicu. Ptičica kasnije odleti i otputova daleko. Ali kažu da se ponekad vrati da posjeti veliku mačku.

Jer od tog dana kad su se zagrlili, postali su najbolji prijatelji na svijetu.

Kad ispriča priču, vaspitačica će pokrenuti grupnu diskusiju kako bi utvrdila ciljeve koji su razmotreni u prvom dijelu.

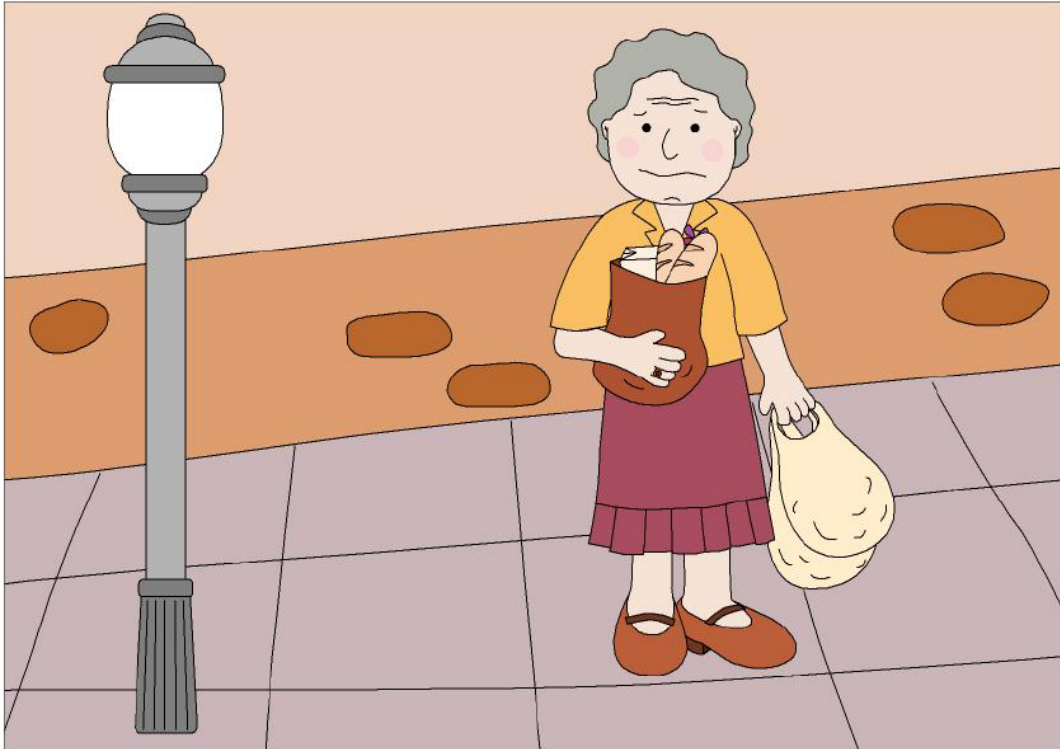
Treći dio

Djeca će naučiti ples u kom se pojavljuju mačka, ptičica i nekoliko miševa i u kom svi zajedno pjevaju i plešu u znak prijateljstva. Vaspitač(ica) će odabrati ples koji je najprikladniji za date ciljeve.

PROCJENA PO KRITERIJUMIMA			
Opservirano ponašanje	Da	Ne	Napomene
Djeca su shvatila poruku priče.			
Razumiju da neprijatelji mogu postati prijatelji.			
Iznose komentare o tome kako je moguće biti prijatelj sa svakim.			
Proširili su svoje poimanje pojmova ljubavi i razumijevanje.			

Aktivnost br. 5 "Pomoći ću ti s ljubavlju"

Svjetsko udruženje vaspitača u ranom djetinjstvu (AMEI-WAECE)

Kratak pregled aktivnosti:

Ova aktivnost se sastoji od situacija u kojima djeca glume likove kojima je potrebna pomoć kao izraz ljubavi. Djeca kasnije odgovaraju na pitanja o tome kako bi ona reagovala u datim situacijama.

Cilj:

- Provjeriti razvoj osjećanja ljubavi prema drugim ljudima.
- Učvrstiti pojmove o različitim izrazima ljubavi i razumijevanju.

Procedure:

- Igrokaz
- Posmatranje
- Razgovor

Potrebni materijal:

Situacije koje se izvode u igrokazima.

Razvoj aktivnosti: Prvi dio

Svjetsko udruženje vaspitača u ranom djetinjstvu (AMEI-WAECE)

Djeca će, prateći uputstva vaspitačice, glumiti u scenama u kojima treba da izazovu razumijevanje i osjećanje ljubavi, na primjer:

- Osoba u invalidskim kolicima koja želi preći preko ceste.
- Dijete čija je igračka pala u bazen.
- Starac koji nosi puno kesa u rukama.

Drugi dio

Kada se završe igrokazi, vaspitač(ica) pita djecu koja su gledala:

Kako bismo mogli završiti ove igrokaze?

Šta možemo dodati ovim argumentima? Zašto?

Zašto moramo pomoći ovim ljudima?

Koja osjećanja odražavaju rješenja koja ste predložili?

Treći dio

Na kraju vaspitač(ica) pita djecu: Šta biste vi uradili u toj situaciji?

Zatim poziva djecu koja žele da odglume šta bi uradila u tim situacijama. Ako se nijedno dijete ne javi, vaspitačica će sama odglumiti šta treba uraditi u svakoj situaciji.

PROCJENA PO KRITERIJUMIMA			
Opservirano ponašanje	Da	Ne	Napomene
Našli su najprikladnije rješenje za različite situacije.			
Shvatili su potrebu da treba da vole i cijene druge ljude.			
Razvili su spontano osjećanje ljubavi prema drugima.			
Komentarisi su o sopstvenom osjećanju ljubavi prema ljudima iz okruženja.			
Pokazuju pozitivna osjećanja u igri i svakodnevnim aktivnostima u grupi.			

Aktivnost br. 6
Iskustvo od ključnog značaja za ocjenu bloka
"Moj vrtić"

Kratak pregled aktivnosti:

Ovo je igra uloga u kojoj se djeca igraju "vrtića"; u igri učestvuju sva djeca koja to žele.

Cilj:

- Razviti kod djece doživljaje i iskustva ljubavi i razumijevanja u svakodnevnom životu.

Procedure:

- Igra
- Razgovor
- Posmatranje
- Praktične radnje

Potrebni materijal:

Kutak za igru sa svim stvarima koje su potrebne da bi se djeca mogla igrati vrtića: stolići, stolice, igračke i drugi predmeti.

Razvoj aktivnosti: Prvi dio

Svjetsko udruženje vaspitača u ranom djetinjstvu (AMEI-WAECE)

Vaspitač(ica) započinje razgovor i pita djecu ko želi da se igra. Kada se formira grupa, djeca će odabrati sve igre i materijale neophodne za igru, koji će se nalaziti nisko na policama kako bi ih djeca mogla dohvatiti.

Pošto je ovo ključno iskustvo, vaspitač(ica) će se tokom razgovora uzdržati od postavljanja pitanja ili uticanja na igru i samo će posmatrati djecu kako igraju svoje uloge vaspitača i djece u vrtiću i kako sarađuju jedni s drugima u različitim aktivnostima.

Drugi dio

Igra počinje i tokom nje vaspitač(ica) bilježi zapažanja u vezi sa ponašanjem djece i uključice se u igru samo u slučaju potrebe, i to indirektno, kako bi pomogla da se održi dinamika igre ili da riješi eventualne sukobe koje djeca nisu u stanju da riješe sama.

Treći dio

Vaspitač(ica) zaključuje aktivnost završnim razgovorom u kom djeca ocjenjuju svoju igru, objašnjavajući kako su se odvijale aktivnosti između različitih članova u igri vrtića.

Naposlijetku, nakon što je zabilježila njihova zapažanja, vaspitačica rezimira razgovor i podsjeća djecu šta su naučila dok su se igrala vrtića, a to je da osjećanje ljubavi i razumijevanja treba da prevladava među svim ljudima.

PROCJENA PO KRITERIJUMIMA			
Opservirano ponašanje	Da	Ne	Napomene
Ispravno su razvijali igru sve do kraja.			
Ponašali su se u skladu sa ulogama i saživjeli su se sa osjećanjem međusobne ljubavi i razumijevanja.			
Tokom međusobnih odnosa sa djecom u igri vrtića, pokazali su ljubav i razumijevanje.			
Tokom igre izbili su sukobi koji su na kraju uspješno riješeni.			
Pokazali su da su im poznati pojmovi ljubavi i razumijevanja među ljudima.			